

13.5.2022
VN/8292/2021Liikenne- ja viestintävaliokunta
Eduskunta

Asia: HE 70/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ajokorttilain muuttamisesta

Liikenne- ja viestintäministeriön asiantuntijalausunto**1 Taustaa**

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ajokorttilakia (386/2011). Esityksen tarkoituksena on edistää nuorten kuljettajien liikenneturvallisuutta. Ehdotettavat muutokset liittyvät ajokorttilakiin vuonna 2018 tehtyihin uudistuksiin ja selvityksiin niiden vaikutuksista.

Ehdotettavilla muutoksilla joustavoitettaisiin ajokortin hankintaa ja viranomaistoimintaa sekä tuettaisiin nuorten mahdollisuutta itsenäiseen liikkumiseen. Lisäksi lakiin ehdotetaan joitakin lainsäädäntöä selkeyttäviä muutoksia.

Lain voimaantuloksi esitetään 1.10.2022. Riskientunnistamiskoulutukseen ehdotettavia muutoksia esitetään sovellettavaksi 1.4.2023 alkaen.

Tässä lausunnossa on tiiviisti esitetty hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset, tavoitteet ja niiden vaikutukset.

2 17-vuotiaana B-luokan ajo-oikeuden suorittamista koskevat muutokset**2.1 Poikkeuslupamenettelystä luopuminen**

Hallituksen esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi Liikenne- ja viestintäviraston poikkeuslupamenettelystä (lain 97 §:n kumoaminen). Menettelyssä 17-vuotiaalle voidaan tarveharkinnan perusteella myöntää poikkeuslupa henkilöauton kuljettamiseen oikeuttavan ajokortin suorittamista varten.

Tarveharkintaan perustuva poikkeuslupamenettely on ollut sekä hakijoille että Liikenne- ja viestintävirastolle hidas, hintava ja hallinnollisesti raskas. Menettelyllä ei ole voitu vaikuttaa turvallisuuteen, koska tarveharkinta ei perustu turvallisuusnäkökohtiin.

Poikkeuslupahakemusten määrä on kasvanut jyrkemmin kuin vuoden 2018 uudistusta tehtäessä osattiin odottaa ja juuri hakemuskäärien kasvusta johtuen menettely ei enää täysin vastaa tarkoitustaan. Vain 5-10 % hakemuksista on sellaisia, etteivät ne täytä poikkeuslupan myöntämislle asetettuja ehtoja.

Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan luovuttavan ammatillisessa kuljettajakoulutuksessa opiskelevien poikkeuksesta henkilöauton ja henkilöauton vetämän ajoneuvoyhdistelmän kuljettamiseen oikeuttavan ajokortin saamiseksi 17-vuotiaana.

Muutos tasapuolistaisi nuorten mahdollisuuksia B-luokan ajo-oikeuden hankkimiseksi ja voisi edistää nuorten liikenneturvallisuutta sitä kautta, että auto on esimerkiksi kevyttä nelipyörää tai mopoa turvallisempi kulkuneuvo.

2.2 B-luokan rajoitettu ajo-oikeus

Poikkeuslupien suuri määrä on osoittanut, että suurella osalla alle 17-vuotiaista on esimerkiksi opintoihin tai työhön tai tavoitteelliseen harrastukseen liittyvä säännöllinen liikkumistarve. Tämän vuoksi nuorten liikkuminen on haluttu mahdollistaa myös jatkossa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että henkilöauton ajokortin (B-luokan rajoitettu ajo-oikeus) suorittaminen 17-vuotiaana olisi mahdollista huoltajan suostumuksella (lakiehdotuksen 5 §:n 6 momentti). Muutos poistaisi tarpeen ammatillisessa kuljettajakoulutuksessa opiskelevia koskeneelle erilliselle poikkeuslupamenettelylle.

Rajoitettu ajo-oikeus tasapuolistaisi nuorten liikkumismahdollisuuksia.

2.3 Rajoitukset 17-vuotiaan kuljettajan B-luokan ajo-oikeuteen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan rajoituksia (lakiehdotuksen 5 a §) 17-vuotiaan kuljettajan B-luokan ajo-oikeuteen. Ajo-oikeus ei olisi voimassa kello 00–05 ja se oikeuttaisi kuljettamaan vain yhtä matkustajaa. Rajoitukset olisivat voimassa siihen asti, kun kuljettaja täyttää 18 vuotta.

Seuraamuksena rajoituksen vastaisesti ajamisesta kuljettaja voitaisiin tuomita sakkoon ja määrätä ajokieltoon. Rikoslain mukaan, jos rikoksen on tehnyt alle 18-vuotias henkilö, määrätään rangaistus käyttäen lievennettyä rangaistusasteikkoa. Sakko voitaisiin siten mitata asteikolla 10–15 päiväsakkoa eli 60–90 euroa, jos käytössä on päiväsakon pienin rahamäärä.

Rajoitusten noudattamisen valvontaa tukemaan 17-vuotiaille kuljettajille esitetään velvoitetta merkitä kuljettamansa auto alaikäisen kuljettajan tunnuksella (lakiehdotuksen 51 a §). Tunnuksella ei asetettaisi kuljettajakohtaista nopeusrajoitusta. Seuraamukseksi velvoitteen rikkomisesta esitetään liikennevirhemaksua (40 euroa) (lakiehdotuksen 93 §:n 2 momentti).

Rajoitukset ja ajoneuvon merkitsemisvelvoite ulotettaisiin koskemaan myös niitä 17-vuotiaita kuljettajia, jotka ovat saaneet B-luokan ajo-oikeuden ennen lain voimaantuloa.

Rajoituksilla edistettäisiin liikenneturvallisuutta ja vähennettäisiin ajamista tilanteissa, joihin liittyy kohonnut onnettuusriski. Matkustajarajoituksen tavoitteena on turvata nuoren kuljettajan kyydissä matkustavia ja mahdollistaa kuljettajan täysi keskittyminen ajamiseen. Ensimmäiset

ajokuukaudet ovat tutkitusti kuljettajien riskialtointa aikaa ja rajoitukset koskisivat nuorta kuljettajaa enintään vuoden ajan.

3 Muut nuorten kuljettajien liikenneturvallisuutta edistävät muutokset

3.1 Kuljettajaopetus

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kuljettajaopetuksen kehittämistä riskientunnistamiskoulutuksen osalta (lakiehdotuksen 35 §:n 2 mom.). Riskientunnistamiskoulutus on pakollinen henkilöauton (B-luokka) ajokortin suorittajalle.

Koulutusta kehitettäisiin lisäämällä siihen kuuluvan teoria- ja ajo-opetuksen koulutusvaatimuksia. Teoriaopetuksessa lisäykset koskisivat erityisesti kuljettajan oman käyttäytymisen ja sen vaikutusten peilaamista liikenneturvallisuuteen. Lisäksi esitetään, että liukkaalla ajamisen ajo-opetus tulisi suorittaa ensisijaisesti ajoharjoitteluradalla. Jos rata sijaisi yli 80 kilometrin päässä sen kaupungin tai kunnan keskustasta, jossa ajokorttia suoritettava pääsääntöisesti saa riskientunnistamiskoulutuksen ajo-opetusta, voitaisiin liukkaalla ajamisen ajo-opetus antaa simulaattoriopetuksena.

Koska ajoharjoitteluradalla annettavaa opetusta ehdotetaan palautettavaksi, esitykseen sisältyy säännöksiä ajoharjoitteluradoista: 35 a §:ssä säädettäisiin ehdot ajoharjoitteluradan hyväksymiselle ja että ajoharjoitteluratojen tulee tarjota palvelua avoimesti kaikille toimijoille samoin ehdoin ja 35 b §:ssä säädettäisiin ajoharjoitteluratojen valvonnasta.

Muutosten johdosta riskientunnistamiskoulutuksen tuntimäärää ehdotetaan kasvatettavan kahdella tunnilla. Koulutuksen määrä olisi jatkossa kymmenen tuntia, nykyisen kahdeksan tunnin sijaan. Koulutusvaatimuksiin kohdistuvilla muutoksilla ja koulutuksen tuntimäärän kasvulla olisi vaikutusta ajokortin hintaan.

Riskientunnistamiskoulutusta kehittämällä voitaisiin vaikuttaa kaikkiin henkilöauton ajokortin suorittajiin ja näin edistää liikenneturvallisuutta. Henkilöauton ajo-oikeus on yleisin ja vuonna 2021 B-luokan ajokortteja suoritettiin noin 60 000.

3.2 Ajokieltokoulutus

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että uuden kuljettajan ajokieltoon määräämiseen liittyvä koulutus (nk. ajokieltokoulutus) ulotettaisiin koskemaan nykyisten moottoripyörän (A-, A1- ja A2-luokka) ja henkilöauton (B-luokka) ajo-oikeuksien lisäksi mopon (AM/120-luokka), kevyen nelipyörän (AM/121-luokka) ja traktorin (T-luokka) ajo-oikeuksia sekä poliisin väliaikaiseen ajokieltoon määräämiä kuljettajia (lakiehdotuksen 37 §).

Ajokieltokoulutuksen ulottamista edellä mainittuihin ajokorttiluokkiin pidetään tarpeellisenä, jotta usein nuoret ajokieltorikoksiin syyllistyvät kuljettajat olisivat aiempaa kattavammin heille tarpeellisen lisäkoulutuksen piirissä. Lisäksi pidetään tarpeellisenä ajokieltokoulutuksen ulottamista kuljettajiin, jotka poliisi on määrännyt väliaikaiseen ajokieltoon.

Ajokorttilain seurantatutkimuksen valmistuneiden tulosten mukaan voidaan alustavasti todeta, että ajokieltokoulutuksella on voitu vaikuttaa nuorten, riskialttiisti käyttäytyneiden kuljettajien liikennekäyttäytymiseen. Tulosten mukaan 92 % ajokieltoon määrätystä uusista kuljettajista ei syyllistyy uudestaan ajokieltorikokseen.

On tyypillistä, että henkilöauton kuljettajalla, jonka poliisi määrää ajokieltoon on myös aiempi ajokielto, joka on määrätty kevyemmän ajoneuvon kuljettamisesta. Näiden kuljettajien saamisella ajokieltokoulutuksen piiriin mahdollisimman varhain olisi hyvin todennäköisesti liikenneturvallisuutta parantava vaikutus.

4 Muut muutokset

4.1 Vilppi kuljettajantutkinnon teoriakokeessa

Yleisempänä liikenneturvallisuutta edistävänä toimenpiteenä hallituksen esityksessä ehdotetaan, että lakiin lisättäisiin säännökset seuraamuksesta kuljettajantutkinnon teoriakokeessa vilppiin syyllistyneelle (lakiehdotuksen 56 a §). Liikenne- ja viestintävirasto asettaisi vilppiin syyllistyneelle kokeen suorittajalle ja tulkille kuuden kuukauden mittaisen kiellon osallistua teoriakokeeseen tai toimia siinä tulkkina.

Seuraamuksesta säättäminen mahdollistaisi koevilppiin puuttumisen aiempaa tehokkaammalla tavalla. Vilppiin puuttumalla edesautettaisiin uusien kuljettajien osaamista ja edistettäisiin liikenneturvallisuutta.

Viime vuosien aikana vilpillisestä toiminnasta sanktiointiin on kiinnitetty huomiota myös muun lainsäädännön osalta. Taksinkuljettajan kokeen koesuorituksessa todetusta vilpistä säädetään liikenteen palveluista annetun lain 246 a §:ssä (ks. laki 299/2021 ja HE 176/2020 vp). Vaarallisten aineiden kuljettajalta edellytettävään ADR- ajolupakokeeseen ja turvallisuusneuvonantajan kokeeseen on eduskunnan käsiteltävänä hallituksen esitys (HE 220/2021 vp) laiksi, johon sisältyy vilppiä koskeva säännös.

4.2 Färsaarilla ja Grönlannissa myönnettyjen ajokorttien vaihtaminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että Färsaarilla ja Grönlannissa myönnetyt ajokortit hyväksyttäisiin ajamiseen Suomessa kaksi vuotta ajokortin haltijan väestörekisteriin merkitsemisestä, nykyisen yhden vuoden sijaan. Lisäksi ehdotetaan, että mainitun kahden vuoden aikana Färsaarilla ja Grönlannissa myönnetyt henkilöauton ja moottoripyörän luokkaa vastaavat ajokortit voitaisiin vaihtaa suomalaiseen ajokorttiin ilman uuden kuljettajantutkinnon suorittamista.

Muutoksella ei arvioida olevan liikenneturvallisuusvaikutuksia. Vaihdeettavien ajokorttien määrä olisi todennäköisesti myös jatkossa vähäinen.

Lisäksi lakiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteisia ja sääntelyä selkeyttäviä muutoksia. Esityksessä ehdotetaan muun muassa uutta

menettelyä ajokortin palauttamisen tilalle. Menettelyssä ajokortin hakijan ei enää tarvitsisi postittaa viranomaiselle aiempaa ajokorttiaan, vaan voisi tuhota sen itse uuden ajokortin yhteydessä lähetettyjen ohjeiden mukaisesti. Vastaava menettely on käytössä poliisin myöntämien passin ja henkilökortin osalta.

Pyry Takala
yksikön johtaja